

सर्वोच्चन्यायालयेन आयोजितानां विशेषलोक- न्यायालयानां समापनम्

सर्वोच्चन्यायालयद्वारा आयोजितस्य विशिष्ट-
लोक- न्यायालयस्य गतदिने अन्तिमः
दिवसः आसीत्। अस्य प्रमुखोद्देश्यं
नागरिकेभ्यः यथोचितं सरलं
त्वरितन्यायप्रदानञ्चासीत्।
सर्वोच्चन्यायालयेन स्वीयस्य पञ्चसप्ततिः
तमस्य वार्षिकोत्सवस्य उपलक्ष्ये अयं
पदक्षेपः उत्थापितः। अवधेयमस्ति यत्
लोकन्यायालयाः सरलं कौशलयुतञ्च
न्यायप्रदानं कुर्वन्ति इति। यत् द्रुतगतिर्युतं
अल्पमूल्ययुतं च भवति। अत्रावसरे सत्रं
सम्बोधयन् विधिन्यायमन्त्री
अर्जुनराममेघवालः प्रख्यापितवान् यत्
अस्मिन् लोकन्यायालये एकसहस्राधिकं
प्रकरणानां निदानमपि जातम्। तदनु
समारोहे मुख्यन्यायाधीशः डी.वाई. चन्द्रचूडः
अपि लोकन्यायालयस्य समिति संरचना विषयं
प्रख्यापितवान्।

प्रधानमन्त्री कृष्यर्थशस्त्रिणां द्वात्रिंशत्तमस्य अन्ताराष्ट्रियसम्मेलनस्य उद्घाटनं विहितवान्

हिमसंस्कृतवार्ताः, नवदेहली।

प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना समुदीरितं
यत् भारतं खाद्यसमृद्धराष्ट्रमस्ति सममेव
वैश्विकखाद्यसुरक्षायाः वैश्विक
पोषणसुरक्षायाः च उपायेषु संलग्नमस्ति।
असौ अग्रे अवदत् यत्, सर्वकारः
संशोधनैः सह कृषिक्षेत्रं सुदृढं कुर्वन्
अस्ति अथ च अस्योद्देश्यं कृषकाणां
जीवने संशोधनस्य आनयनं वर्तते
नवदिल्ल्यां कृष्यर्थशस्त्रिणां द्वात्रिंशत्तमं
अन्ताराष्ट्रिय सम्मेलनम् सम्बोधयन् सः
प्रोक्तवान् यत् कृषिः प्रशासनस्य
आर्थिकनीतेः केन्द्रबिन्दुः अस्ति इति।
अनेन पुनः भणितं यत् भारतं
तृणधान्यानां, दुग्धस्य, द्विदलानाम्
उपस्कराणां च बृहत्तमः उत्पादकदेशो
विद्यते। प्रधानमन्त्री उक्तवान् यत् भारतं
रसायन- मुक्त- प्राकृतिक- कृषिं
प्रवर्धयति। अस्य वित्तीयवर्षस्य
केन्द्रीयव्ययकेऽपि सततकृषेः कृते
ध्यानं प्रदीयते। सः अभिव्यक्तवान् यत्
प्रशासनेन गतदशवर्षेषु
नवशताधिकैकसहस्रं नूतनानाम् ऋतु-
अनुकूलसस्यानाम् अनेकप्रकाराः प्रदत्ताः।

अमुना भणितं यत् देशस्य कृषिक्षेत्रे प्राविधिक-
प्रौद्योगिकीमपि उपयुञ्जते अपि च प्रधानमन्त्री
किसान- सम्मान- निधि- योजनान्तर्गतम्, एकेन
नुन्दनेन सह दशकोटिः कृषकाणां वित्तकोषेषु धनं
स्थानान्तरितं जातम्। एतस्मिन्
अन्ताराष्ट्रियसम्मेलने प्रायशः पञ्चसप्ततिः
देशानाम् सहस्राधिकाः प्रतिनिधयः भागं गृह्णन्ति।
अस्य वर्षस्य सम्मेलनस्य विषयः अस्ति- सतत
कृषि- खाद्य- प्रणालीदिशिपरिवर्तनम्। अस्मिन्
अवसरे केन्द्रीयकृषिमन्त्री शिवराजसिंह चौहानः
अवदत् यत्, प्रधानमन्त्रिणः नेतृत्वे भारतस्य
कृषिवृद्धिः निरन्तरं विश्वे एव सर्वाधिकी वृद्धिः
विद्यते इति।

सुभाषितम्

कार्यार्थी भजते लोकं
यावत्कार्यं न सिद्धति।
उत्तीर्णं च परे पारे
नौकायां किं प्रयोजनम्।।

भावार्थः- जिस तरह नदी पार
करने के बाद लोग नाव को भूल
जाते हैं ठीक उसी तरह से लोग
अपने काम पूरा होने तक दूसरों की
प्रशंसा करते हैं और काम पूरा हो
जाने के बाद दूसरे व्यक्ति को भूल
जाते हैं।

हिमसंस्कृतवार्ताः, डॉ.अमित शर्मा

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते
सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्

जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

मुष्टामुष्ठी क्रीडकः निशांतदेवः पुरुषाणां ७१ किलोग्रामस्य

मुष्टामुष्ठीक्रीडायां पराजितः

मुष्टामुष्ठी क्रीडकः निशांतदेवः पुरुषाणां ७१
किलोग्रामस्य मुष्टामुष्ठीक्रीडायां
क्वार्टरफाइनल्-क्रीडायां मार्को एलोन्सो वर्दे
अल्वारेज् (मेक्सिको) विरुद्धं पराजयं
प्राप्तवान् । २०२४ तमस्य वर्षस्य पेरिस्
ओलम्पिक-क्रीडायां भारतस्य कृते विजयेन
चतुर्थं पदकं मुद्रितं स्यात् । ६६ किलो
मुष्टामुष्ठी क्रीडायां लैङ्गिक-पञ्चै केन्द्रे स्थिता
अल्जीरिया-देशस्य मुष्ठीक्रीडकः इमाने
खेलिफ्-इत्यस्याः महिला-क्रीडायां अन्ना-
लुका-हमोरी (हङ्गेरी)-इत्यस्याः पराजयं
कृत्वा पदकस्य आश्वासनं दत्तवती। ततः पूर्वं
महिला-व्यक्तिगत-स्पर्धायाः क्वार्टर-
फाइनल्-क्रीडायां भारतीय-धनुर्धारी
दीपिकाकुमारी दक्षिणकोरियादेशस्य नाम
सुह्योन्-इत्यनेन सह पराजिता अभवत् ।
भारतीयशूटर मनुभाकरः पेरिस् ओलम्पिक
२०२४ इत्यस्मिन् महिलानां २५ मीटर् पिस्टल्
अन्तिमस्पर्धायां चतुर्थस्थानं प्राप्तवती । सेण्ट्
लुसियायाः जूलियन आल्फ्रेड् इत्यनेन प्रियं
शाकैरी रिचर्डसनं स्तब्धं कृत्वा
ओलम्पिकमहिलानां १०० मीटर् स्वर्णपदकं
प्राप्तम्।

अमेरिकादेशेन युद्धपोतेन सह युद्धविमानैः युक्तः आक्रमणसमूहः पश्चिम-एशियाद्वीपं प्रति प्रेषितः

अमेरिकादेशः पश्चिमैशियायां वर्धमानां व्याकुलताम् अन्वीक्ष्य
स्वीयसैन्योपस्थितिसर्वधनाय निर्णयं निर्णीतवान्। परिवर्तनमिदं
इजराइलद्वारा अधुनावधौ हमास-हिजबुल्लाह-इत्यनयोः नेतृषु
कृतप्रहाराणां प्रत्युत्तरे पश्चिमैशियायां अभिमुखहिंसाम् अभिलक्ष्य
समागतमस्ति। एतेषां प्रहाराणाम् अनन्तरं नैरन्तर्येण कठोराचरणस्य
समाह्वानानि अपि आगतानि सन्ति। अमरीकायाः रक्षाविभागेन
एकस्मिन् प्रसङ्गे ख्यापितं यत् रक्षामन्त्री लॉयड ऑस्टिनइत्येषः
यूरोपीय- पश्चिमैशियाक्षेत्रयोः अतिरिच्य बैलिस्टिक प्रक्षेपास्त्र- रक्षा-
सक्षमसमूहान् नियोजयितुम् अपि आदेशं प्रदत्तवान्। अमेरिकादेशीयः
रक्षाविभागः समुदीरितवान् यत् असौ एकं युद्धविमानं पश्चिमैशिया
क्षेत्रं प्रति नेष्यति। अवधेयं वर्तते यत् ईरानदेशस्य राजधान्यां
तेहराननगरे हमासनेतुः इस्माइल हानियेह इत्येतस्य मंगलवासरे च
बेरूतनगरे वरिष्ठस्य हिजबुल्लाह-इत्यस्य सेनापतेः फौद शुकुर
इत्येतस्य च वधेन क्षेत्रीययुद्धस्य पूर्वानुमानं सङ्कटं च स्तः। प्रत्युत्तरे च
ईरानदेशेनापि प्रत्युत्तरकठोराचरणस्य समाह्वानं प्रदत्तम्।
अमेरिकादेशेन युद्धपोतेन सह युद्धविमानैः युक्तः आक्रमणसमूहः
पश्चिम-एशियादेशं प्रति प्रेषितः, इजरायल- ईरानदेशयोः मध्ये
आक्षेपः चिन्तायाः विषयः।

नरेशमलोटिया, हिमसंस्कृतवार्ताः

पश्चिम-एशियायां वर्धमानस्य आक्षेपस्य मध्ये अमेरिकादेशेनापि
अस्मिन् क्षेत्रे सैन्यनियोजनं वर्धयितुं निर्णयः कृतः। अमेरिकादेशेन
पश्चिम- एशियायाः अधिकाणि युद्धपोतानि युद्धविमानानि च नियोक्तुं
निर्णयः कृतः। अमेरिकादेशस्य एषः निर्णयः तस्मिन् समये आगतः
यदा ईरानदेशः इजरायलदेशस्योपरि आक्रमणस्य भर्त्सनाम्
अयच्छत्, द्वयोः देशयोः मध्ये आक्षेपः अपि वर्धितः अस्ति। तस्मिन्
एव काले हिजबुल्लाह-सङ्घः अपि स्वस्य सेनापतेः मृत्योः अनन्तरं
इजरायल- देशस्योपरि आक्रमणं कर्तुं योजनां कुर्वन् अस्ति।

बाङ्ग्लादेशे आरक्षणविरोधि प्रदर्शनकारिणः अद्यारभ्य देशव्यापि-क्रान्तेः घोषणां कृतवन्तः

बाङ्ग्लादेशे आरक्षणविरोधि प्रदर्शनकारिणः साम्प्रतिके काले जातान् वधान् विरुध्य प्रदर्शनं कर्तुं
अपि च नवसूत्रगताभ्यर्थनानि प्रति बलं दातुं च अद्य आरभ्य देशव्यापि-क्रान्तेः घोषणां कृतवन्तः
एते प्रदर्शनकारिणः बाङ्ग्लादेशे मञ्चस्थाः भवन्तः प्रदर्शनं कुर्वन्ति। भेदभावि-रोधि-विद्यार्थी-
क्रान्तेः समन्वयकद्वयेन परह्यः विभिन्नेषु सामाजिक सञ्चारपटलेषु निजकार्यक्रमाः उद्घोषिताः
सप्ताहद्वयस्यान्ते बाङ्ग्लादेशे परह्यः जातायां हिंसायां विविधेषु स्थलेषु द्वौ जनौ दिवङ्गतां
प्राप्तवन्तौ अनेके च व्रणिताः जाताः। परह्यः सायं शासनारूढस्य अवामीलीग इत्येतस्य महासचिवः
मार्गपरिवहन मन्त्री च ओबैदुल कादरः ढाकायां जाते वार्ताहर-सम्भाषणे कथितवान् यत्
सुरक्षाकर्मिभिः विद्यार्थिनः नैव पीडितव्यः तथा च कारावासे न गृहीतव्याः इति।

हिमाचलवार्ता: - ५ अगस्ततः हिमाचले सर्वकारीयकर्मचारिणां स्थानान्तरणे पूर्णप्रतिबन्धः सर्वकारेण निर्णयः स्वीकृतः

हिमसंस्कृतवार्ता:

शिमला। हिमाचलप्रदेशसर्वकारेण सर्वकारीयकर्मचारिणां स्थानान्तरणे पूर्णप्रतिबन्धः करणीयः इति निर्णयः कृतः। कार्मिकविभागेन प्रसारितायाः सूचनानुसारं ५ अगस्ततः स्थानान्तरणे पूर्णप्रतिबन्धः भविष्यति। केवलं मुख्यमन्त्रिणः अनुमोदनानन्तरं सर्वकारीयसेवकानां स्थानान्तरणार्थं एतादृशाः प्रस्तावाः संसाधिताः कार्यान्विताः च भविष्यन्ति, ये व्यापकमार्गदर्शकसिद्धान्तानां- २०१३ इत्यस्य पैरा ८ इत्यस्य अन्तर्गतं

विशेषरूपेण प्रदत्तपरिस्थितौ सन्ति।

अस्मिन् विषये मुख्यसचिवप्रबोध सक्सेना इत्यस्य पक्षतः सर्वेभ्यः प्रशासनिकसचिवेभ्यः, विभागप्रमुखेभ्यः, मण्डलायुक्तेभ्यः, उपायुक्तेभ्यः च दृढाय अनुपालनाय कृतः।

एतेषां निर्देशानान् सम्बद्धानां सर्वेषां समीपं आनेतुं कथितम् अस्ति। उल्लेखनीयं यत् २०२४ तमस्य वर्षस्य मार्चमासस्य प्रथमदिनाङ्के प्रसारिते पत्रे सर्वकारेण सूचितं यत् २०२४ तमस्य वर्षस्य अप्रैल-मासस्य प्रथमदिनात् अथवा आदर्श-आचार-संहिता-कार्यन्वयनस्य तिथ्याः आरभ्य यत्किमपि पूर्वं भवति, तत् पुनः कर्मचारिणां सामान्य-स्थानान्तरण-प्रतिबन्धः प्रभावी भविष्यति। अस्य अन्तर्गतं स्थानान्तरणेषु प्रतिबन्धः

चिकित्सामहाविद्यालयेषु विश्वस्तरीयस्वास्थ्यसेवाः उपलब्धाः भविष्यन्ति- मुख्यमन्त्री

हिमसंस्कृतवार्ता:

शिमला।

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खः, डॉ. राजेन्द्रप्रसाद-चिकित्सामहाविद्यालयः, टाण्डा, इन्दिरागांधी-चिकित्सामहाविद्यालयः शिमला च इत्येतयोः समीक्षासभायाः अध्यक्षतां कुर्वन् अकथयत् यत् राज्यसर्वकारः चिकित्सामहाविद्यालयान् समर्थान् कर्तुं साधनानि संसाधनानि च व्यापकस्तरे सर्जयित्वा सुदृढान् करिष्यति। राज्यस्य महाविद्यालयाः सुदृढाः भविष्यन्ति। महाविद्यालयेषु विशेषज्ञवैद्यानां, पर्याप्तकर्मचारिणां च समुचितनियोजनं सुनिश्चितं भविष्यति इति सः अवदत्। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् भविष्यस्य आवश्यकतानां प्रौद्योगिक्याः च आधारेण स्वास्थ्यसंस्थानां सुदृढीकरणे संसाधननिर्माणे च बलं दत्तमस्ति। चिकित्सामहाविद्यालयेषु स्नातकोत्तरविषयेषु आसनानां संख्यां वर्धयितुं आवश्यकं प्रक्रियां सम्पन्नं कर्तुं अपि सः निर्देशं दत्तवान्। सः सर्वेषु स्वास्थ्यसंस्थानेषु दोषाणां परिचयं कृत्वा तेषां सम्यक् समाधानं सुनिश्चितं कर्तुं अपि निर्दिष्टवान्। गुणात्मकचिकित्सासेवायै षड्-रोगिणां अनुपातेन एका उपचारिका (स्टाफनर्स) नियोजिता भविष्यति इति सः अवदत्। टाण्डायाः डॉ. राजेन्द्रप्रसाद-चिकित्सा-महाविद्यालयस्य कार्यविधेः समीक्षां कुर्वन् मुख्यमन्त्री अवदत् यत् चिकित्सालये वैद्यैः सह परामर्शस्य प्रतीक्षायाः अवधिः न्यूनीकरिष्यते, परामर्शस्य अवधिः अपि वर्धिता भविष्यति, तदर्थं पर्याप्तसंख्यायां वैद्याः नियुक्ताः भविष्यन्ति। रोगिणां पञ्जीकरणार्थं पञ्जीकरणगणकानां संख्या अपि वर्धिता भविष्यति येन जनानां वैद्येन सह परामर्शाय बहुकालं प्रतीक्षा न कर्तव्या भवेत्। सभायां सूचितं यत् २०२३ तमे वर्षे सर्वेषु विभागेषु कुलम् ६,०५,४८९ रोगिणः चिकित्साविभागे ७२,०६९, आर्थोपेडिक्स-इत्यस्य ५६,१२४, सामान्यशल्यचिकित्सायाम् २५,८५६ रोगिणः टाण्डा चिकित्सामहाविद्यालये चिकित्सासुविधानां लाभं प्राप्तवन्तः।

मुख्यमन्त्री टाण्डा महाविद्यालये विविधपरियोजनानां निर्माणकार्यस्य अपि समीक्षां कृतवान्। सः अवदत् यत् महाविद्यालये शतशय्याक्षमतायुक्तं मानसिकस्वास्थ्यस्य उत्कृष्टताकेन्द्रं विकसितं भवति यत् शीघ्रमेव कार्यात्मकं भविष्यति तथा च बी. एससी नर्सिंग कक्षाः अपि आरभ्यन्ते। मुख्यमन्त्री महाविद्यालये विशेषज्ञवैद्यानां, पैरा मेडिकल इत्यादीनां वर्गानां विविधपदानां पूरणार्थमपि अनुमोदनं दत्तवान्।

शिमला-नगरस्य इन्दिरागांधी-चिकित्सा-महाविद्यालयस्य समीक्षां कुर्वन् मुख्यमन्त्रिणा सुखविन्दरसिंहसुक्खुना तस्मिन् विविध-वर्गस्य पदं निर्माय जनानां कृते विश्वस्तरीय-स्वास्थ्य-सुविधाः सुनिश्चितं कर्तुं निर्देशाः अपि दत्ताः। सः अवदत् यत् स्वास्थ्यसंस्थाभिः सम्बद्धाः सर्वे निर्णयाः बृहत्तरस्य जनकल्याणस्य दृष्ट्या ग्रहीतव्याः। महाविद्यालये विविधभवनानां पुनर्स्थापनार्थं अतिरिक्तं बजटप्रावधानं भविष्यति इति सः अवदत्। सभायां कथितं यत् २०२३ तमे वर्षे इन्दिरागांधी चिकित्सामहाविद्यालयस्य सर्वेषु विभागेषु ८,७२,८२९ रोगिणः, येषु चिकित्साविभागे १,४३,२९१ रोगिणः, आर्थोपेडिक्सविभागे ८५,१६१ रोगिणः, सामान्यशल्यचिकित्साविभागे ७७,०१२ रोगिणः च चिकित्सासुविधानां लाभं गृहीतवन्तः। मुख्यमन्त्रिणा उक्तं यत् अटलसुपर-स्पेशलिटी-इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल साइंसेज, चम्पाना इत्यस्य अपि निरन्तरं सुदृढीकरणं क्रियते।

मलिनावशेषेण पूरिताः चत्वारः विद्यालयाः ७ अगस्तपर्यन्तं पिहिताः जलप्रलयग्रस्तजनानाम् कृते निःशुल्कशिक्षाप्रदानस्य घोषणा

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला।

अतिवृष्टेः आपदा शतशः विद्यालयीयबालानां शिक्षा अपि प्रभावितवती अस्ति। मेघविस्फोटस्य कारणेन जलप्रलयस्य कारणात् समेजस्य, बागीपुलस्य, जाओं इत्यादय विद्यालयेषु मलिनावशेषाः पाषाणाः च पूरिताः सन्ति। उपविभागीयप्रशासनेन एतान् विद्यालयान् अगस्तमासस्य ७ दिनाङ्कपर्यन्तं पिहितं स्थापयितुम् आदेशाः प्रसारिताः। ज्ञातव्यं यत् बुधवासरे रात्रौ श्रीखण्डमहादेवस्य पर्वतस्थानेषु मेघविस्फोटेन उत्पन्नं जलप्लावनजलं त्रिषु उपनदेषु प्रसृतं जातम्। अस्य कारणात् समेजस्थं वरिष्ठमाध्यमिकविद्यालयः, प्राथमिकविद्यालयः, वरिष्ठमाध्यमिकविद्यालयः बागीपुलं, वरिष्ठमाध्यमिकविद्यालयः जाओं च मलिनावशेषेण पूरिताः सन्ति। जलप्रलयेन समाजविद्यालयभवनं पूर्णतया क्षतिग्रस्तम् अस्ति। एतादृशे सति एते विद्यालयाः यावत् कतिपयदिनानि वैकल्पिकव्यवस्थाः न भवन्ति तावत् उद्घाटितानि स्थापयितुं न शक्यन्ते। एतत् दृष्ट्वा विद्यालयस्य बालकानां कर्मचारिणां च सुरक्षां सुनिश्चित्य प्रशासनेन एते विद्यालयाः अगस्तमासस्य ७ दिनाङ्कपर्यन्तं पिहितं स्थापयितुं निर्णयः कृतः। उपमण्डलाधिकारी निरमण्ड शनिवासरे

अधिसूचना प्रसार्य एतान् विद्यालयान् पिधातुम् आदेशं कृतवान्। अधुना यथा एव स्थितिः सामान्या भवति तथा शतशः छात्राणां शिक्षणं सुनिश्चित्य समुचितनिर्णयाः क्रियन्ते। यद्यपि बागीपुलं, जाओं विद्यालयाः जलप्रलयेन पूरिताः सन्ति तथापि भवनस्य क्षतिः न अभवत्। तस्मिन् एव काले प्राथमिकविद्यालयस्य घाटूः इत्यस्य कृते निर्मितस्य सेतोः प्रक्षालनकारणात् विद्यालयस्य बालकानां कृते अत्र गमनं कठिनं जातम्। यदि अत्र शीघ्रमेव आवागमनं न सुनिश्चितं भवति तर्हि प्रशासनं कतिपयदिनानि यावत् तत् पिधातुं शक्नोति। अपरपक्षे एसडीएम निरमण्ड मनमोहनसिंहः अवदत् यत् स्थितिः सामान्या भवति चेत् एव शिक्षणक्रियाः आरभ्यन्ते इति। सः अवदत् यत् घाटोः सेतोः प्रक्षालितस्य कारणेन विद्यालयः चिन्नः अस्ति। यदि शीघ्रमेव आवागमनम् न आरभ्यते तर्हि एतत् विद्यालयम् अपि किञ्चित्कालं यावत् पिहितं भवितुम् अर्हति।

प्रशंसनीयम्- जलप्रलयग्रस्तजनानाम् निःशुल्कशिक्षाप्रदानस्य घोषणा

बालशिक्षा न प्रभाविता इति दृष्ट्वा बहवः जनाः सहायताहस्तं प्रसारितवन्तः। रामपुरस्य कमला स्मृतिविद्यालयस्य प्रबन्धनेन जलप्रलयग्रस्तक्षेत्रेषु सम्बद्धानां छात्राणां कृते द्वादशीकक्षापर्यन्तं निःशुल्कशिक्षाप्रदानस्य उपक्रमः कृतः। रामपुरस्य कमला मेमोरियल पब्लिक स्कूलस्य प्रबन्धिका नीना शर्मा प्रभावितजनानाम् सहानुभूतिम् अनुभवति इति उक्तवती। अतः विद्यालयसमित्या सह मिलित्वा १२ कक्षापर्यन्तं प्रभावितजनानाम् कृते वेशभूषा, पुस्तकानि, यत्र विद्यालयस्य बसयानानि गच्छन्ति तेषु क्षेत्रेषु छात्राणां निःशुल्कशिक्षा च प्रदातुं निर्णयं कृतवन्तः। प्रभावितक्षेत्रस्य इच्छुकाः अभिभावकाः ज्यूरी-रामपुरे स्थितं विद्यालयं गत्वा अधिकाधिकं सूचनां प्राप्तुं शक्नुवन्ति।

पण्डोह-जलबन्धस्य द्वे द्वारे गादकारणात् अवरुद्धे, ते उद्घाटयितुं अधिकारिणः संघर्षं कुर्वन्ति। एते द्वारे गतत्रिदिवसेभ्यः पिहिते स्तः। अस्य कारणात् बग्गीकन्दरा अपि पिहिता। सलापड़ विद्युतगृहे (पावर हाउस) अपि गतरात्रौ विद्युतोत्पादनं स्थगितम् अस्ति। बीबीएमबी अध्यक्षः मनोज त्रिपाठी स्थानं प्राप्तवान् अस्ति तथा च तकनीकीदलम् अपि चण्डीगढतः आगतः अस्ति। द्वारे निरुद्धं मलिनावशेषं दूरीकर्तुं परिश्रमः प्रचलति। अधुना ब्या-नद्याः जलस्तरः न्यूनः अस्ति। ऋतुविभागस्य सचेतनानुसारं यदि कुल्लू-मनाल्यां प्रचण्डवृष्टिः अथवा मेघविस्फोटः इत्यादि घटना भवति तर्हि जलस्तरस्य वर्धनेन जलबन्धस्य अपि क्षतिः भवितुम् अर्हति। बग्गी-कन्दरायाः स्थलं तु काष्ठैः पूरितम् अस्ति। एतानि अपसार्य एव बग्गी-कन्दरायां जलं मोक्तुं शक्यते। अतः ९९० मेगावाट् बीएसएल परियोजनायाः उत्पादनं त्रिदिवसेभ्यः स्थगितम् अस्ति। बीबीएमबी अध्यक्षः मनोज त्रिपाठी पण्डोहं प्राप्य अत्रैव शिविरं कृतवान् अस्ति।

Mandi Pandoh Dam: पण्डोह- जलबन्धे गादसञ्चयः, मलिनावशेषेण द्वे द्वारे अवरुद्धे

हिमसंस्कृतवार्ता: - लक्ष्मीकाशी मण्डी।

भाखड़ाब्यासप्रबन्धनबोर्ड अर्थात् बीबीएमबी परियोजनायाः

जयन्तीविशेषः- हिमाचलस्य निर्माता डॉ. यशवंतसिंहपरमारः

डॉ. यशवंतसिंहपरमारः (०४ अगस्त १९०६ तः ०२ मई १९८१) भारतीय राजनेता स्वतन्त्रतासेनानी च आसीत्। सः हिमाचलप्रदेशस्य प्रथमः मुख्यमन्त्री आसीत्। हिमाचलप्रदेशस्य अस्तित्वम् आनेतुं विकासस्य आधारं च स्थापयितुं तस्य महत्त्वपूर्णं योगदानम् अस्ति। प्रायः त्रिदशकं यावत् एकः कुशलः प्रशासकः इति नाम्ना जनानां भावनाः संवेदनाः च अवगत्य सः प्रगतेः मार्गे अग्रे गच्छन् हिमाचलप्रदेशस्य विकासाय नूतनाः दिशाः प्रस्तुतवान्। तस्य सम्पूर्णं जीवनं राज्यस्य जनानां कृते समर्पितं आसीत्, सः जीवनपर्यन्तं निर्धनानाम्, अभावानां च साहाय्यं कुर्वन् आसीत्। १९०६ तमे वर्षे अगस्तमासस्य ४ दिनाङ्के सिरमौरमण्डलस्य चनालग्रामे जन्म प्राप्य डॉ. परमारस्य जीवनं संघर्षशीलस्य जीवनम् आसीत्। १९२८ तमे वर्षे सः स्नातकोपाधिं प्राप्तवान् (बी.ए.) लखनऊतः स्नातकोत्तरं (एम.ए.) एल. एल. बी., १९४४ तमे वर्षे समाजशास्त्रे विद्यावारिधिं (पी.एच.डी.) कृतवान्। सः रियासतराज्यस्य सिरमौरराज्ये ११ वर्षाणि यावत् उपन्यायाधीशः, दण्डाधिकारी च (१९३०-३७) तदनन्तरं जिला- सत्रन्यायाधीशः (१९३७-४१) इति रूपेण कार्यं कृतवान्। सः कार्यस्य चिन्ता न कृत्वा सुकेत- सत्याग्रहप्रजामण्डले सम्मिलितवान्। तस्य प्रयत्नेन एषः सत्याग्रहः सफलः अभवत्। १९४३तः ४६पर्यन्तं सिरमौर संघस्य सचिवः, १९४६तः ४७पर्यन्तं हिमाचल- पर्वतराज्य- परिषदः अध्यक्षः, १९४७तः ४८पर्यन्तं अखिलभारतीय- जनसम्मेलनस्य सदस्यः, सुकेत-आन्दोलनेन सह सम्बद्धः मुख्यप्रजामण्डल सिरमौरनिदेशकः च आसीत्। डॉ. परमारस्य प्रयत्नेन एव १९४८ तमस्य वर्षस्य अप्रैल-मासस्य १५ दिनाङ्के ३० राज्यानां विलयानन्तरं हिमाचलप्रदेशस्य निर्माणं जातम्, १९७१ तमे वर्षे जनवरी-मासस्य २५ दिनाङ्के अस्य राज्यस्य पूर्णराज्यस्य स्थितिः प्राप्ता। सदस्यसचिवः १९४८तः ५२पर्यन्तं हिमाचलप्रदेशस्य मुख्यपरामर्शपरिषदः, १९४८तः ६४पर्यन्तं अध्यक्षः हिमाचलप्रदेशसमित्याः, १९५२तः ५६पर्यन्तं हिमाचलप्रदेशस्य मुख्यमन्त्री; १९५७ तमे वर्षे सांसदः भूत्वा १९६३तः १९७७ जनवरी २४पर्यन्तं हिमाचलस्य मुख्यमन्त्रीरूपेण कार्यं कृतवान्। डॉ. परमारः पालियेन्डरी इन द हिमालयाज हिमाचल पालियेन्डरी इटस शेप एण्ड स्टेटस, हिमाचलप्रदेश केस फॉर स्टेटहुड तथा हिमाचलप्रदेश एरिया एण्ड लैङ्ग्वेज्ज इति शोध- आधारित- पुस्तकानि अपि लिखितवान् १९८१ तमे वर्षे मईमासस्य २ दिनाङ्के डॉ. परमारस्य निधनम् अभवत्।

अगस्तमासस्य नवदिनाङ्कात् १५ दिनाङ्क पर्यन्तं स्वगृहेषु ध्वजोत्तोलनस्य निर्देशः

केन्द्रीयगृहमन्त्री अमितशाहः सर्वान् नागरिकान् आग्रहं कृतवान् यत् ते हरगृहतिरंगा-इत्यभियाने दत्तचिताः भवेयुः पुनश्च एतस्मिन् अभियाने उत्साहेन भागं गृहन्तु इति। सामाजिक- संजालीयेकस्मिन् सन्देशे सः जनान् त्रिवर्णात्मकं ध्वजोत्तोलनम् अगस्तमासस्य नवदिनाङ्कात् पञ्चदश दिनाङ्कपर्यन्तं स्वगृहेषु प्रदर्शयितुं वा आहूतवान्। सः अवदत् यत्, प्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदिनः हर-घर-तिरङ्गा-अभियानं विगतवर्षद्वये राष्ट्रिय- आन्दोलन रूपेण विकसितम् अस्ति। असौ जनान् उक्तवान् यत् ते ध्वजेन सह सेल्फी स्वच्छाया चित्रं इति गृहन्तु, हर-घर-तिरङ्गा इति सन्जालपुटे च harghartiranga.com इत्यत्र प्रेषयन्तु।

पंजाबप्रान्तस्य रूपनगरजनपदस्य संस्कृतभारत्याः संगोष्ठी कीरतपुरे सुसम्पन्ना

हिमसंस्कृतवार्ताः -कुलदीपमैन्दोला। पंजाब। शनिवासरे पंजाबप्रान्तस्य रूपनगरजनपदस्य संस्कृतभारत्याः संगोष्ठ्याः कार्यक्रमः कीरतपुरस्थाने संजाता। कार्यक्रमेऽस्मिन् विंशत्यासन्नाः जनाः संयुक्ताः यत्र संस्कृतभारती पंजाबस्य अध्यक्षः डॉ. वीरेन्द्रकुमारः, प्रान्तसहमन्त्री अजयकुमार आर्यः, पटियालाविभागतः सहसंयोजकः डॉ. ओमनदीप शर्मा च समुपस्थिताः आसन्। संगोष्ठ्यामस्यां डॉ. वीरेन्द्रेण उक्तं यत् 'संस्कृतभाषायाः अध्ययनम् अस्माकं कृते अनिवार्यमस्ति। यदि वयं संस्कृतं न पठामश्चेत् अस्माकं ज्ञानधारा शुष्का भविष्यति। अतः येन केन प्रयत्नेन निश्चयं कृत्वा संस्कृतस्य अध्ययनं स्यादेव।' डॉ. ओमनदीपेन संस्कृतस्य आवश्यकताविषये स्वकीयां वार्तायामुक्तं यत् अस्माकं भाषा एव अस्माकं संस्काराणां परिचायिका भवति अत्रैव उपस्थितेन अजय आर्येण संस्कृतभारत्याः परिचयं दत्वा संस्थायाः विभिन्नानां प्रकल्पानां विषये चर्चा कृता। पुनः तस्य नगरीयजनैः सह विचारचर्चा अपि जाता। गोष्ठ्यानन्तरं दायित्वघोषणापि संजाता। यत्र हैपी शर्मा जिलासंयोजकः, रमेशशास्त्री सह- संयोजकरूपेण, अवनीशशास्त्री जिलासम्पर्कप्रमुखरूपेण, राकेशः व्यवस्थाप्रमुखरूपेण, पंकजः प्रचारप्रमुखरूपेण नियुक्ताः अभवन्। कार्यक्रमेऽस्मिन् नगरीयाः गुणाढ्याः जनाः समुपस्थिताः आसन् येषु सुरेन्द्र पाल कौशिकः, पंकजः, मनीशगौतमः, लखविन्द्रपालः, मदनलालः, डॉ. लोकबन्धुगौतमादयः समुपस्थिताः आसन्। गोष्ठ्याः समापनं कल्याणमन्त्रेण जातम्।

शिवस्वरोदय शास्त्रम्

sudha_sathaye@yahoo.com

स्वरोदयः शङ्करस्य प्रभवः, लेखकः इति आरोपितः। एकप्रकारस्य पारम्परिकसंवादः अस्ति पार्वतीदेव्याः महादेवस्य (शङ्करस्य) च मध्ये। स्वरोदयस्य व्याख्यानं जगति सर्वविधसिद्धिः आनयिष्यति इति ज्ञानविषये देवीप्रश्नस्य उत्तरम्। फलतः सा भगवन्तं याचते यत् सः तस्याः कृते जगतः उत्पत्तिं सृष्टिं व्याख्यातुम्। एतेन अन्येषां भारतीयहिन्दूग्रन्थानाम् इव अस्य दिव्यः उत्पत्तिः सूचिता। अत एव च कस्यचित् ऐतिहासिकस्य व्यक्तिस्य तस्य लेखकत्वेन उल्लेखः नास्ति। यतः वर्तमानग्रन्थः अंशतः प्रमुखरूपेण वा स्वयमेव कस्यचित् बृहत्ग्रन्थस्य भागः इति भासते, तस्मात् तस्य लेखकः नास्ति इव। वस्तुतः एकस्मिन् रुद्रयामलतन्त्रस्य महान् विश्वकोशग्रन्थस्य भागः इति कथ्यते। स्वरोदयस्य भाषा, शब्दकोशः च अतीव सरलः, यथा आधुनिकः साधारणः च यः अतः वर्तमानरूपेण आधुनिकः अथवा न्यूनातिन्यूनम् आधुनिकः अनुकूलनः इति सिद्धं कर्तुं शक्नोति। स्वरोदयः ग्रन्थरूपेण विलम्बितरचना इव भासते, परन्तु व्यवस्थारूपेण अथर्ववेदपर्यन्तं वा ऋग्वेदपर्यन्तं गन्तुं शक्नोति, अन्यैः वैदिक- उत्तर-साहित्यैः प्रत्यक्षतया परोक्षतया च प्रचुररूपेण निबद्धः अस्ति। अत्र स्वीकृता मनोवृत्तिः तावत् ऐतिहासिकः, कालक्रमः, शैक्षणिकः वा न अपितु वैज्ञानिकः दार्शनिकः च अस्ति।

भारतीय परम्परायां स्थानम्

भारतीयपरम्परायां स्वरोदयस्य प्रमुखं स्थानम् अस्ति। एतत् अतीव सम्यक् सत्यापितुं शक्यते, यदा भारतीय-सामाजिक- जीवनसंरचनायाः सर्वेषु क्षेत्रेषु एतत् समावेशितं भवति इति ज्ञायते। राजदरबारेषु प्रत्येकं राज्ञः एकः पुरोहितः (साक्षात्कारः अग्रे स्थापितः) आसीत् यः राजगुरुः आसीत्। सः पूर्वं बहुविधः व्यक्तिः आसीत्, यः पूर्वं स्वरोदयस्य अपि स्वामी आसीत्। नरपति- जयाचार्यस्वरोदये यथा- पत्याश्वगजभूपालै

संपूर्णा यदि वाहिनी। तथापि भंगमायाति नृप हीनस्वरोदयी (१.११) स्वरज्ञः शकुनज्ञश्च दैवज्ञो मन्त्रपारगतः। केरलीवित् तथा राज्ञाम् कीर्तितम् रत्नपञ्चकम्॥ (१.१३) सेना पूर्णतया (तस्य चतुर्भिः अङ्गैः) सेनापतिभिः, अश्वैः, गजैः, राजाभिः च पूर्णतया सुसज्जिता अपि, तथापि स्वरोदयविहीनः राजा पराजितः भवति इत्यर्थः। राज्ञः मणिपञ्चाद् स्वराक्षीणप्रयोजनमन्त्रिका च पक्षिविद्याविदः (स्वामिः) च भवति। मनुष्येण सम्यक् समये, स्थाने, दिशि च कृतं कार्यं सकारात्मकं परिणामं दातुं बाध्यते अन्यथा यदि व्यर्थं सिद्धं भवति इति भारतीया धारणा अस्ति। अतः कार्यस्य सफलसिद्ध्यर्थम् अन्येषां सर्वेषां कारकानाम् अभावेऽपि तस्य आरम्भार्थं योग्यः समयः, स्थानं, दिशा च मुख्यः कारकः आसीत् हिन्दुपञ्चाङ्गे सूक्ष्मविज्ञानस्य साहाय्येन एतादृशानां कारकानाम् एतादृशानां च कार्याणां सुरागः प्राप्यते। विशेषतः युद्धकार्याणां कृते स्वरोदयस्य ज्ञानेन राजदरबारस्य अतीव महत्त्वपूर्णं स्थानं प्रदत्तम् आसीत्। तस्य पृष्ठतः विचारः आसीत् यत् मनुष्यस्य अदृश्यप्रतीतानां बलानां, तेषां स्वरूपं, प्रभावः, तीव्रता, दिशा, अवधिः, स्थानं इत्यादीनां निश्चयः करणीयः अन्येषु शब्देषु प्रकृतेः बलानां सामूहिकस्थानिक- काल- प्रभावानाम् विषये ज्ञानं आसीत् एतादृशस्य कस्यापि उपक्रमस्य पूर्वं अनिवार्यः कारकः। अस्य पृष्ठतः मूलविचारः प्रकृतेः मनुष्येण सह सम्बन्धः अस्ति। मनुष्यः प्रकृतेः भागः इति सामान्यतया शारीरिकरूपेण मानसिकरूपेण च तस्याः आश्रयः भवितुम् अर्हति। एवं स्वाज्ञानं युद्धविषये न केवलं साधारणं पूर्वानुमानं वा भविष्यस्य प्रचारं वा आसीत्, अपि तु मूलतः गहनं विज्ञानम् आसीत्।

...क्रमशः, सुधा साठ्ये मुंबई।